

Pripravili:
 dr. Bernarda Županek in Petra Peunik,
 Mestni muzej Ljubljana



V začetku 1. stoletja so Rimljani na prostoru današnjega središča Ljubljane, ob levem bregu reke Ljubljanice, postavili svojo **kolonijo Julijo Emono**. Ob ustanovitvi kolonije je avgur* opazoval let ptic in iz njega razbral božanske znake, ki so mu povedali tudi to, kdaj je primeren čas za gradnjo. Nato so profesionalni zemljemerci premerili področje in zakoličili meje mesta. Ocenjuje se, da je gradnja Emone trajala približno 3 leta, pri njej pa so gotovo sodelovali tudi **vojaki**. Le-ti so imeli prav v času gradnje Emone, v prvem desetletju 1. stoletja, svoj tabor ob današnji Karlovški cesti. Ko je bila Emona zgrajena, so vanjo naselili **koloniste***, večinoma iz severne Italije. Del emonskega upravnega območja so zemljemerci premerili in razdelili na **kmetijska posestva**, ki so jih dobili v last kolonisti. Tako kot v večini rimskih mest, je bilo kmetijstvo osnovna dejavnost prebivalstva in lastništvo zemlje je pomenilo glavni vir bogastva in družbenega ugleda.

Pred več kot stoletjem je bil najden **fragment* kamnitega napisa**, ki ga danes hrani Narodni muzej Slovenije. Del tega napisa, ki je bil najverjetneje vzdan nad vzhodnimi mestnimi vrati, priča o tem, da je Emona v drugi polovici leta 14 ali v začetku leta 15 že stala in da sta v njej **cesarja Avgust in Tiberij** dala zgraditi neko veliko javno zgradbo, morda obzidje s stolpi.

Emonsko mestno obzidje je bilo visoko od šest do osem metrov, široko pa skoraj dva metra in pol. Imelo je več kot 25 **stolpov, štiri glavna vrata in vrsto stranskih vrat**. Obzidje je bilo na severni in južni strani dolgo približno 433 metrov, na vzhodni in zahodni pa približno 521 metrov. Na severni strani je teklo od današnjega Cankarjevega doma do Kongresnega trga. Nato se je od trga obrnilo proti jugu, ob današnji Vegovi in Emonski cesti do Mirja. Na jugu je potekalo ob današnji ulici Mirje, nato pa spet zavilo proti severu do današnjega Cankarjevega doma. Zunanji deli obzidja so bili zgrajeni iz kamnitih kvadrov, vezanih z malto. Notranjost je bila zapolnjena z oblicami in manjšimi kamni, pometanimi v zmes peska in apna, zaradi česar je bilo obzidje izredno trdno. Na severni, zahodni in južni strani je bilo mesto obdano z več metrov globokima **obrambnima jarkoma**, napolnjenima z vodo. Emonci so svoje obzidje redno

vzdrževali in obnavljali, v obdobju pozne antike pa so zaradi večje varnosti pred vdori barbarov zazidali nekaj stranskih vrat v mesto.

Najživahnejši del rimske Emone je bil njen osrednji trg – **forum**. Na forumu so stale najpomembnejše stavbe v mestu. Na njegovi severozahodni strani je bil **tempelj***, na njegovi jugovzhodni pa velika stavba za upravne zadeve in sklepanje poslov, **bazilika***. Forum so obdajale arkade* s trgovnicami, kjer se je živahno kupčevalo z doma pridelanim in uvoženim blagom. V javnih stavbah ob forumu so od jutranjih ur do popoldneva tekale seje mestnega sveta, sodniške razprave, poslovni razgovori ter različna praznovanja in ceremonije. Na forumski ploščadi, okrašeni s kipi vladajočega cesarja in uglednih meščanov, so Emonci prebirali razstavljene državne odloke in zakone. Arheološke raziskave so pokazale, da je bil emonski forum nekaj časa po zgraditvi Emone zgolj odprt prostor. Poleg naštetih funkcij je morda služil kot prostor za gledališke predstave, gladiatorske igre in atletska tekmovanja. Do danes namreč še ni znano, ali je Emona imela posebne zgradbe za te dejavnosti, gledališče in amfiteater*.

V rimskih mestih so **igre** lahko trajale več dni. Dopoldne je bil na sporedu venatio, lov na divje živali. Opoldne so sledile usmrtnitve tistih kriminalcev, ki so bili obsojeni na to, da jih raztrgajo divje živali (*damnatio ad bestias*). Popoldne so bile na vrsti **gladiatorske igre** v danes uveljavljenem pomenu besede – boji med ljudmi.

V **rimskih gledališčih** so igrali **tragedije in komedije ter drame**. Kot v grškem gledališču so tudi v rimskem vse vloge igrali moški. Uporabljali so različne maske z velikimi odprtini za oči in usta. Z masko je bil igralčev obraz povsem pokrit, izraz maske pa je gledalcu sporočal osnovno razpoloženje karakterja, ki ga je upodabljala: žalost, veselje, strah, vznemirjenost ...

V času rimskega mnogoboštva* so v Emoni kot tudi drugod po imperiju častili **božansko trojico z rimskega griča Kapitola; Jupitra, Junono in Minervo**, poleg njih pa še vrsto drugih bogov, vključno z bogom Laburusom in boginjo Ekorno. Ekorna je bila v Emoni zelo priljubljeno božanstvo – morda je bila božanstvo bližnjega Barja,

Laburus pa verjetno lokalni vodni bog.

Od poznega 4. stoletja dalje, ko se je v Emoni razširilo krščanstvo, je bilo mesto **sedež škofije**, ki je imela živahne stike z milanskim in akvilejskim cerkvenim krogom.

Popoldansko druženje v **javnih kopališčih** je bilo nepogrešljiv del vsakodnevnega družabnega življenja skoraj vseh meščanov, od bogatih zemljiških posestnikov na uglednih uradniških položajih do malih obrtnikov, trgovcev in čolnarjev. Rimska javna kopališča so bila praviloma velike zgradbe, ki jih je imela v lasti država ali mestna uprava, vstop pa je bil brezplačen. Običajno so imela štiri dele: **potilnico**, **bazen s toplom vodo** za spiranje potu, **bazen z mrzlo vodo** za osvežitev ter prostor za **masažo** in **telovadbo**. Obiskovanje kopališč je bilo za Rimljane tudi nepogrešljiv način druženja ob **klepetu in družabnih igrah**, ki si ga je večina mestnega prebivalstva privoščila vsaj enkrat dnevno, običajno popoldne, v času pred glavnim dnevnim obrokom. Glede na to, da so v kopališča hodili skoraj vsi meščani, so veljala stroga pravila o tem, kdaj in v čigavi družbi se sme kdo kopati. Ženske in moški, na primer, se niso kopali ob istih urah.

Ulice v Emoni so bile razporejene v mrežo pravokotno sekajočih se cest. Na sečiščih so nastale **parcele**, na katerih so Emonci gradili svoje hiše. Le-te niso bile vse enako velike. Pogosto so imele notranja dvorišča in verjetno vsaj nekatere niso bile samo pritlične, ampak so imele vsaj eno nadstropje. Hiše so bile z zunanje strani zaprte, družinsko življenje je potekalo ob notranjem dvorišču. Hiše so bile grajene iz opek in kamnov, pokrite s strešno opeko ter priključene na mestni vodovod in kanalizacijo. Številni prostori, namenjeni vsakdanji uporabi bogatih stanovalcev, so bili lepi in udobni: bili so ogrevani, okrašeni z raznobarnimi freskami na stenah in mozaiki na tleh.

Mesto Emona je bilo organizirano v skladu z rimsko politično ureditvijo. Mestna uprava je skrbela za pravne in administrativne zadeve, za vzdrževanje javnih zgradb, javna praznovanja ter red in mir v mestu. Na uradne položaje so bili lahko izvoljeni le moški prebivalci Emone, ki so bili dovolj stari in so imeli rimsko državljanstvo. V mestu so poleg mestnih veljakov in njihovih družin živeli tudi revnejši sloji: obrtniki, mali trgovci, tujci, berači.

Emona je imela obsežno pripadajoče ozemlje, za katerega je bila upravno-administrativno, politično, ekonomsko in kulturno središče. Emonska upravno območje, ager, se je raztezalo od Atransa (Trojane) po Karavankah proti severu. Na vzhodu je tekla meja nekje okoli Višnje Gore, na jugu verjetno po reki Kolpi, na zahodu pa ob vasici Bevke na Ljubljanskem barju.

Emona je na območju današnje Ljubljane živela skoraj 5 stoletij. V pozni antiki se je soočala s številnimi plemeni, ki jih je rimski svet imenoval z enotnim imenom "barbari". Ti so v imperiju iskali boljše življenjske pogoje: denar, rodovitno zemljo, sužnje, stalno delo. Zahodni Goti so taborili pred Emono v zimi leta 408 – 409, Huni so jo opustošili ob pohodu leta 452, tod mimo so šli Langobardi v Italijo leta 568, sledili so vdori Avarov in Slovanov. Od sredine 6. stoletja dalje je življenje v mestu zamrlo, ljudje pa so se začeli naseljevati drugam. Tako je na tem območju počasi **zamrl rimski način življenja**.

SLOVARČEK:

AMFITEATER – okrogel ali ovalen prostor za nastopanje s stopničasto se dvigajočimi sedeži

ARKADE – lok nad dvema stebroma

AVGUR – svečenik, ki iz ptičjega leta napoveduje usodo

BAZILIKA – sodno-upravna stavba; od 4. stoletja dalje cerkev

FRAGMENT – ohranjen del nekega predmeta

KOLONIST – kdor se naseli, navadno na nenaseljenem ali narodnostno tujem področju

MNOGOBOŠTVO – verovanje v več bogov

TEMPELJ – svetišče za čaščenje poganskih božanstev

VIRI:

Gaspari, Andrej: »*Apud horridas gentis ...*«: začetki rimskega mesta Colonia Iulia Emona. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, 2010.

Plesničar-Gec, Ljudmila; Kuhar, Boris: *Emona in rimska kuhinja: Apicijevi recepti za današnjo rabo*. Ljubljana: Kmečki glas: Mestni muzej Ljubljana, 1996.

Plesničar-Gec, Ljudmila, *Zgodnjekrščanski center v Emoni*. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo, Uprava Republike Slovenije za kulturno dediščino, 1999. [vodič]

Županek, Bernarda; Žmuc, Irena; Polajnar, Janez: *Emona: mit in resničnost*. Ljubljana: Muzej in galerije mesta Ljubljane, 2010. [katalog razstave]



